

UDK: 27-243.35

Izvorni znanstveni rad

Pripremljeno: veljača 2023.

JE LI KRALJ DAVID SILOVAO BAT-ŠEBU? STUDIJA SLUČAJA U NARATIVNOJ TEOLOGIJI

Richard M. Davidson

Richard M. Davidson profesor je starozavjetne egzegeze i pročelnik Katedre za Stari zavjet na Adventističkom teološkom fakultetu Sveučilišta Andrews. Osim monografija *Typology in Scripture*, *Lovesong for the Sabbath*, *In the Footsteps of Joshua*, i najznačajnijih, *Flame of Yahweh: A Theology of Sexuality in the Old Testament* i *Song for the Sanctuary*, objavio je i brojne znanstvene članke. Također je bivši predsjednik Adventističkog teološkog društva (Adventist Theological Society).

SAŽETAK

Ovaj članak analizira biblijski narativ o Davidu i Bat-Šebi (2. Sam 11–12) s gledišta narativne teologije, s posebnim naglaskom na pitanje moći, odgovornosti i žrtve. Suprotno čestim (uglavnom muškim) tumačenjima koja impliciraju Bat-Šebinu sukrievnju i spolnu provokaciju, autor pomoću detaljne književne analize pruža niz od osamnaest dokaza — uključujući povijesni kontekst, jeruzalemsku topografiju, strukturu teksta, jezične nijanse, teološke naglaske i intertekstualne poveznice s drugim starozavjetnim narativima i zakonima — kojima pokazuje da biblijski pripovjedač Bat-Šebu oslikava kao nevinu žrtvu silovanja iz položaja moći koje je počinio kralj David. Stavljanjem odgovornosti za ovaj spolni grijeh u potpunosti na Davida, 2. Samuelova 11-12 se može smatrati jednim od najsnažnijih biblijskih upozorenja protiv zlouporabe moći u svrhu spolnog iskorištavanja podređenih i slabijih.

Cljučne riječi: Bat-Šeba, David, silovanje, narativ, Urija, ubojstvo

UVOD

Povijesni narativ o Davidovom preljubu s Bat-Šebom (2. Sam. 11-12. poglavlje) često se tumači kao da je Bat-Šeba suzavjerenica ili barem djelomično kriva. Na primjer, Randall Bailey prilično opširno dokazuje da je Bat-Šeba „voljna i ravnopravna sudionica u događajima koji su se odvili“.¹ H. W. Hertzberg predlaže mogući element „ženskog flerta“² a Lillian Klein govori o „Bat-Šebinom suučesništvu u spolnoj pustolovini“.³ Slično, prema Cheryl A. Kirk-Duggan, „čini se da ovaj tekst podrazumijeva da je Bat-Šeba zatražila da se po nju „pošalje“ i „dovede“.⁴ Predstavljaju li ova tumačenja namjeru pripovjedača? Kako se to može dokučiti?

Narativ u 2. Samuelovoj 11-12 sadrži jedan od najboljih biblijskih primjera profinjenog i složeno napisanog remek djela koje zahtijeva temeljitu pozornost i osjetljivost za umjetničke tehnike nadahnutog pripovjedača kako bi tumač shvatio teološke istine istaknute u ovom narativu. Ja ovdje sažimam nekih osamnaest nizova dokaza koji su me uvjerali, protivno uobičajenom tumačenju koje upliće Bat-Šebu, da je ona žrtva Davidovog „silovanja iz položaja moći“ te da pripovjedač optužuje Davida, a ne Bat-Šebu.⁵

Narativna raščlamba 2. Samuelova 11-12

1. Književna struktura. Književna raščlamba 1. i 2. Samuelove koju je proveo Yehuda Radday otkriva kijazam koji zaokružuje svaku knjigu.⁶ Davidov grijeh s Bat-Šebom (zapisan u 2. Sam. 11-12) smješten je u kijastičko središte 2. Samuelove kao što i Šaulov propust da uništi

---

1 Randall C. Bailey, *David in Love and War: The Pursuit of Power in 2 Samuel 10–12* (Sheffield: JSOT, 1990), str. 86.

2 H. W. Hertzberg, *I and II Samuel: A Commentary*, OTL (London: SCM, 1964), str. 309.

3 Lillian R. Klein, *From Deborah to Esther: Sexual Politics in the Hebrew Bible* (Minneapolis: Fortress, 2003), str. 56. Usp. idem, “Bathsheba Revealed” u *Samuel and Kings: A Feminist Companion to the Bible*, ur. Athalya Brenner, *Feminist Companion to the Bible 2/7* (Sheffield: Sheffield Academic P, 2000), str. 47–64.

4 Cheryl A. Kirk-Duggan, “Slingshots, Ships, and Personal Psychosis: Murder, Sexual Intrigue, and Power in the Lives of David and Othello” u *Pregnant Passion: Gender, Sex, and Violence in the Bible*, *Semeia Studies* 44 (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2003), str. 59. Usp. komentar Keila i Delitzscha: “U izrazima ‘posla... kad je došla’, nema nikakvog nagovještaja da je David doveo Bat-Šebu u svoju palaču prijeverom ili nasiljem, već je ona došla na njegov zahtjev, bez oklijevanja, i nije se odupirala njegovim željama. Zato Bat-Šebu ne treba smatrati nevinom. Sam čin kupanja u nenatkrivenom dvorištu u srcu grada u koje je svatko mogao gledati s krovova kuća na višem položaju ne govori mnogo u prilog njezine ženske skromnosti, čak ako i nije učinjeno sa skrivenom namjerom kao što neki komentatori pretpostavljaju” (C. F. Keil i Franz Delitzsch, *Biblical Commentary on the Books of Samuel*, preveo James Martin, 1872 [Grand Rapids: Eerdmans, 1950], str. 383).

5 Vidi posebno pozorno sljedeću narativnu raščlambu koja također podupire ovaj zaključak: Trevor Dennis, *Sarah Laughed: Women’s Voices in the Old Testament* (Nashville: Abingdon, 1994), str. 144–155; i Moshe Garsiel, “The Story of David and Bathsheba: A Different Approach”, *CBQ* 55 (1993): 244–262. Dužnik sam uvidima Dennisa i Garsijela za mnoge misli koje slijede.

6 Yehuda T. Radday, “Chiasm in Samuel”, *LB* 9–10/3 (1973): 23; idem, “Chiasmus in Biblical Hebrew Narrative” u *Chiasmus in Antiquity: Structures, Analyses, Exegesis*, ur. John W. Welch (Hildesheim: Gerstenberg, 1981), str. 78–80.

Amalečane (1. Sam. 15) oblikuje kijastički vrhunac 1. Samuelove. Prve polovice svake knjige opisuju Šaulov i Davidov uspješan uspon na vlast. Središnja poglavlja oba kijazma ocrtavaju ključni moralni pad svakog kralja kao posljedicu njihovih grijeha. Zato 2. Samuelova 11-12 služi kao prekretnica u Davidovom životu koja je donijela prevagu u smjeru gubitka integriteta i vlasti. Naglasak unutar cijele književne strukture 2. Samuelove ukazuje na Davidov moralni pad kao kritični preokret u njegovom životu i prešutno ga okrivljuje za vlastiti moralni pad.

2. Povijesni kontekst (rr. 1-2). Već u uvodu ovog narativa iznesena je ironična opreka — duga rečenica o ratu: „U početku slijedeće godine, u doba kad kraljevi izlaze u rat, posla David Joaba i s njim svoje ljude i svega Izraela: oni pobiše Amonce i podsjedose Rabu“, smještena je pored izjave o Davidu s tri kratke hebrejske riječi: „A David osta u Jeruzalemu.“ Hebrejski redosljed riječi u ovom zadnjem rečeničnom dijelu naglašava subjekt, „Davida“, stavljajući ga na početak rečenice umjesto uobičajenog redosljeda u kojem subjekt slijedi glagol što bi u engleskom bilo isto kao kada bismo kurzivom istaknuli Davidovo ime. U godišnjem dobu kada kraljevi inače idu u rat, Davidov general i njegova vojska, i „sav Izrael“, izlažu se opasnosti na bojišnici, dok kralj David ostaje kod kuće u Jeruzalemu. Suvremeni čitatelji su svjesni da su ljudi u svijetu Samuleovih knjiga očekivali od svog kralja da „ide pred nama i... vodi naše ratove!“ (1. Sam. 8,19), a sjećali su se i da je David stekao početni ugled kada je otišao u bitku, za razliku od Šaula koji je ostajao kod kuće (1. Sam. 18, 19; usp. 2. Sam. 5, 2). I Meir Sternberg primjećuje: „Zato upada u oči da je ovo prvi rat u kojem David osobno ne vodi vojsku u rat“.7 Drugi redak pojačava ironiju kada, za razliku od naroda koji se bori u Rabi, pripovjedač opisuje Davida u relativnoj izolaciji, „živeći dokono u Jeruzalemu, ležerno se odmarajući, ustajući navečer i šetajući se po svom krovu“.8

3. Topografski i arhitektonski podaci u svjetlu arheologije (rr. 2, 8-10,13). Arheološka iskapanja Davidovog grada otkopala su Millo (gotovo vertikalni potporni zid) koji je u Davidovo vrijeme vjerojatno podupirao kraljevsku palaču,⁹ a možda su otkriveni i neki ostatci same Davidove kraljevske palače.¹⁰ Uzvišeni položaj kraljevske palače jasno pokazuje da je David imao dominantan pogled nad nastambama u Kidronskoj dolini izravno ispod. (Još uvijek se može stajati na vrhu „strme kamene strukture“ [vjerojatno „Millo“ iz 2. Sam. 5,9] Davidovog grada i jasno vidjeti dvorišta kuća u današnjem selu Silwan ispod, kao što sam ja mogao dok sam razmišljao o ovom narativu!). Ovaj tekst upućuje na to da je Bat-Šebina kuća bila među onim nastambama u dolini ispod palače (rr. 8-13 pet puta ponavljaju potrebu da Urija iz palače „siđe“ [*yārad*] u svoju kuću). Arhitektonska rekonstrukcija tipične izraelske četverosobne kuće otkriva otvoreno dvorište u kojem su se ukućani vjerojatno kupali.¹¹ Svi

7 Sternberg, *Poetics of Biblical Narrative*, str. 194.

8 *Ibid.*, str. 197.

9 Vidi 2. Sam. 5, 6–9. Usp. David Tarler i Jane M. Cahill, “David, City of,” *ABD* 2:55–56; G. J. Waightman, *The Walls of Jerusalem: From the Canaanites to the Mamluks*, *Mediterranean Archaeological Supplement* 4 (Sydney: Meditarch, 1993), str. 27–37

10 Vidi Eilat Mazar, “Did I Find King David’s Palace?” *BAR* 32/1 (January/February 2006), str. 16–27,70

11 Za opis četverosobne kuće vidi Amihai Mazar, *Archaeology of the Land of the Bible 10,000–586 B.C.E.*

ovi podaci zajedno naglašavaju da je David sa svog krova mogao vidjeti ženu koja se kupala a da se njoj pripiše smišljena provokacija.

4. Vrijeme u danu (r. 2) i svrha kupanja (rr. 2, 4.). To što pripovjedač spominje vrijeme u danu kada David gleda Bat-Šebino kupanje nije puka slučajnost. Rana je večer (hebrejski pripovjedač to namjerno ističe: *lə'ēt hā'ereb*, doslovno „do vremena večeri“). Četvrti redak razjašnjava svrhu Bat-Šebinog kupanja: ona se obredno prala, čisteći se od obredne nečistoće nastale tijekom mjesečnice kao što je to zahtijevao Levitski zakonik 15,19.28.¹² Prema Levitskom zakonu žena je bila „u svojoj nečistoći sedam dana“ (r. 19) a brojanje dana završavalo je uvečer (sunčevim zalaskom, biblijskim početkom sljedećeg dana). Stoga je večer, odmah nakon zalaska sunca, bilo očekivano vrijeme da žena čiji je menstrualni ciklus završio obavi obredno pranje. U ovom dijelu narativa nema nagovještaja o Bat-Šebinoj smišljenoj zavjeri. Umjesto toga, dok je Bat-Šeba nastojala vjerno ispuniti zahtjeve Zakona u vezi s propisanim obrednim čišćenjem od obredne nečistoće, David ju je požudno promatrao.

5. Davidovo hodanje po krovu palače (r. 2). Činjenica da je David „šetao“ (*hitpa'el* par-

---

(New York: Doubleday, 1990), str. 486; Philip J. King i Lawrence E. Stager, *Life in Biblical Israel* (Louisville: Westminster John Knox, 2001), str. 28–35. O vjerojatnosti da je Bat-Šeba prala cijelo tijelo u dvorištu vidi, na primjer, Oded Borowski, *Daily Life in Biblical Times* (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2003), str. 78: „Bat-Šeba, žena Urije Hetita, kupala je cijelo tijelo, vjerojatno u svom dvorištu, kada ju je David, koji je bio na krovu svoje kuće, ugledao i svidjela mu se (2. Sam. 11,2).”

- 12 Rečenični dio „kad se bila očistila [*hitpa'el* particip glagola *qādaš*] od svoje obredne nečistoće“ najbolje je razumjeti kao umetnutu retrospektivu na r. 2 kojim se objašnjava svrha Bat-Šebinog kupanja kao obrednog čišćenja od menstrualnog ciklusa. Pripovjedač ovo jasno označuje kao umetnutu izjavu prekidanjem cijelog niza glagolskih oblika koji naznačuju tijek narativa, konjunktivni *vav* i imperfekt, s ovom naglom i jedinstvenom pojavom participija koji označava stanje. Umetnuta uporaba participija ovdje u 4. retku povezana je gramatički i pojmovno s jedinim drugim participom koji se nalazi u prizoru spolnog čina (rr. 2-5), na primjer, „kupanje“ Bat-Šebe u 2. retku, a ovaj potonji („kad se bila očistila“) pojašnjava razlog za prethodni („kupanje“). Prijevodi Biblije kao što je NJPS shvatili su namjeru hebrejskog teksta u ovom retku: „Nato David posla glasnika da je dovedu k njemu. Kad je došla, leže on s njom, upravo kad se bila očistila od svoje nečistoće. Zatim se ona vrati svojoj kući.“ (Vidi također NIV, NLT, NJB i ESV za slične prijevode.) Neki suvremeni prijevodi (NASB) tumače da 4. redak ukazuje na to da je Bat-Šeba, legavši s Davidom, obavila obredno čišćenje nakon snošaja a onda se vratila kući (isto tako, na primjer, Klein, *From Deborah to Esther*, str. 57, i Tikva Frymer-Kensky, *Reading the Women of the Bible* [New York: Schocken, 2002], str. 147). Ovakvo tumačenje ne prepoznaje narativni trag gramatičkog prekida glagolskog pripovijedanja participom koji označuje stanje i čini se da se djelomično temelji na pretpostavci da budući da Lev 15,19.28 izričito ne spominje obredno pranje nakon završetka ženskog menstrualnog ciklusa, ovaj narativ ne može na to upućivati (ali „se anakrono temelji na kasnijem rabinskom zakonu“) [ibid.]. Međutim, Jacob Milgrom nudi ozbiljne dokaze koji pokazuju da „sve tvrdnje u vezi s trajanjem nečistoće [u Levitskom zakoniku] automatski podrazumijevaju da se ona završava pranjem“ (*Leviticus 1–16: A New Translation with Introduction and Commentary*, AB 3 [New York: Doubleday, 1991], str. 934). Oni koji ne vide poveznicu između Bat-Šebinog kupanja i njezinog čišćenja nakon menstruacije ne prepoznaju da je ovaj inače nebitan detalj zapravo pribilježen na ovom mjestu da izvan svake sumnje potvrdi kako se Bat-Šebina trudnoća u sljedećem stihu spominje zbog Davidova spolnog općenja koje se upravo dogodilo. Budući da se očistila od mjesečnice prije ovog spolnog čina, nije postojala mogućnost da je zatrudnjela s Urijom, svojim mužem. Sternberg primjećuje: „ono što se ranije smatralo objektivnim i nepristranim zapisom vanjskih činjenica sada se pretvara u prikrivenu optužbu“ Davida, a on onda ističe čak i veću ironiju: „sam detalj koji je isprva mogao biti protumačen kao jedino zaslužno obilježje Davidovog čina (a on nije prekršio zakone menstrualne čistoće) okreće se protiv njega i osuđuje ga“ (*Poetics of Biblical Narrative*, str. 198).

ticip glagola *hālak*, r. 2) i zamijetio Bat-Šebu kako se kupa također podrazumijeva slučajne okolnosti, a ne zavjeru. Treći redak specifično upućuje na to da David nije namjerno uhodio Bat-Šebu jer nije znao identitet Bat-Šebe u trenutku kada je vidio njezino kupanje i morao se raspitati o njoj.

Istodobno, Davidovo šetanje po krovu palače u ovo doba dana možda otkriva prvi namjerni korak u njegovom moralnom padu. Nije nerazumno pretpostaviti da je općenito prihvaćeno pravilo pristojnosti u Davidovo vrijeme podrazumijevalo neprimjerenost gledanja s nečijeg krova ili gornjeg kata dolje u dvorište susjedovog posjeda u ovo doba dana, zbog poštovanja privatnosti, jer je to bilo uobičajeno vrijeme za kupanje. Još i danas je to dio nepisanog, ali strogo poštovanog etičkog pravila koje prevladava u kulturama Srednjeg istoka (osobno sam ga iskusio dok sam živio u Jeruzalemu).¹³ To što je David šetao svojim krovom u to doba dana vjerojatno je već značilo da je bio na pogrešnom mjestu u pogrešnom trenutku zazivajući iskušenje nečistih misli i postupaka. Kasnije u narativu, kad Jahve izriče presudu zbog njegovog grijeha, jasno se kaže da je Davidov grijeh otpočeo s požudnim gledanjem s krova. Natan predviđa božansku kaznu *lex talionis* (retributivnu pravdu „uzvratanja istom mjerom“): „Uzet ću tvoje žene *ispred tvojih očiju* i dat ću ih tvome bližnjemu, koji će spavati s tvojim ženama na vidiku ovome suncu“ (2. Sam 12,11b). Prema 2. Samuelovoj 16, 21-22, Davidov sin Abšalom siluje žene/konkubine svog oca na krovu kraljeve kuće. Moshe Garsiel pronicljivo ističe narativnu paralelu između požude na Davidovom krovu i sinovljevog silovanja Davidovih žena na istom krovu:

Promatrati ženu koja se kupa i žudjeti za njom predstavlja zastranjenje od skromnosti uobičajene među spolovima (Post 24,64; Job 31,1) i zato pripovjedač zaziva načelo „uzvratanja istom mjerom“ na mjestu gdje grijeh počinje. David sa svog krova vidi ženu s kojom je kasnije učinio preljub, a na istom krovu Abšalom obljubljuje konkubine svog oca.¹⁴

Pripovjedačev opis Davidove šetnje po krovu njegove palače, napadajući gledanjem privatnost svojih podanika, stavlja ga „u položaj despota koji može gledati i odabrati što želi“.¹⁵

6. Identitet kupačice (r. 3). Kada se David raspituje o identitetu osobe za kojom se pohoti, netko mu kaže: „Pa to je Bat-Šeba, kći Eliamova i žena Urije Hetita!“ (r. 3). Informacija o Bat-Šebinom identitetu dobiva ogroman značaj kada se zna da su i Bat-Šebin otac (Eliam) i muž (Urija) navedeni u odabranoj skupini vojnika nazvani „tridesetorica“ (2. Sam 23,13.34.39). Ovi ljudi su bili Davidovi najbliži sudrugovi, „rovovski prijatelji“ koji su se zajedno borili prije nego što je David postao kralj. Nadalje, Eliam je bio sin Ahitofela, Davidovog osobnog savjetnika (2. Sam 15,12; 1. Ljet 27,33). Pitanje „Nije li to Bat-Šeba, Eliamova kćer, žena Urijina?“ trebalo je probuditi Davidovu savjest i obuzdati njegovu požudu. Prepoznavanje ovako

---

13 Za slično razmišljanje mojemu vidi Katharine Doob Sakenfeld, *Just Wives? Stories of Power and Survival in the Old Testament and Today* (Louisville: Westminster John Knox, 2003), str. 72: „Možda se prema pravilima ponašanja onog vremena pretpostavljalo da će oni koji su na krovu gledati gore, a ne dolje kako bi očuvali privatnost drugih.“

14 Garsiel, „The Story of David and Bathsheba“, str. 253.

15 J. P. Fokkelman, *King David (II Sam 9–20 & 1 Kings 1–2)*, Narrative Art and Poetry in the Books of Samuel, sv. 1 (Assen: Van Gorcum, 1981), str. 51.

bliskih veza između Davida i Bat-Šebinog muža, oca i djeda čini Davidov grijeh još smjelijim i užasnijim. On je uzeo ženu/kćerku/unuku svojih najboljih prijatelja.

7. Ubrzani tijek narativa (r. 4). Brzi tijek narativa u 2. Samuelovoj 11,4 oslikava Davidovo impulzivno podlijevanje požudi kada „David posla glasnika da je dovedu k njemu“ i „leže on s njom“. Niz glagola u ovom narativnom slijedu („opazi ... propita ... posla ... dovedu ... leže“) upućuje na to da je ovo u potpunosti Davidova, a ne Bat-Šebina inicijativa. Ovi glagoli, kao što to Trevor Dennis kaže:

govore o njegovoj moći i zasigurno govore o njegovoj zlouporabi iste, ali i o zlostavljanju Bat-Šebe. Njegovo postupanje obilježava strašna naglost i mračna kakvoća. Nema vremena za govor ili razgovor, nema vremena za brigu, a kamoli za ljubav, nema vremena čak ni za dvorska pravila ponašanja... Bat-Šebini glagoli u 4. retku, posve oprečno, samo opisuju parametre Davidovih postupaka te njihov neposredni uvod i posljedicu.¹⁶

Posebno je njezin dolazak Davidu (r. 4, „Kad dođe k njemu“ Šarić) poslušan odgovor na izričitu zapovijed kralja, njezinog suverenog gospodara. „Pozvana od kralja ona mora poslušati.“¹⁷ Ovakvo je tumačenje kasnije potvrđeno porabom istog izraza pozivajući se na njezinog muža Uriju, koji je, nakon Davidovog poziva, poslušno „došao k njemu“ (2. Sam. 11, 7). Kasnije Urijino iskustvo također potvrđuje da se s autoritetom Davidove zapovijedi ne treba šaliti: „Urijino neodobranje Davidovih prijedloga, zapovijedi i manipulacija stajalo ga je života.“¹⁸ Bat-Šeba je prikazana kao „bеспomoćna žena viktimizirana kolopletom Davidove moći, roda i nasilja“.¹⁹

8. Glagoli inicijative koji upućuju na Davidovo silovanje iz položaja moći (r. 4). David je subjekt dva glagola u središtu ovog akcijskog prizora: David „leže...s njom“. Riječ *lāqah* („uzeti“) u ovom kontekstu (slanja kraljevskog glasnika) vjerojatno treba razumjeti kao „dovođenje“ (NJB) ili „privođenje“²⁰ i jasno podrazumijeva Davidovu psihološku igru moći, a ne Bat-Šebin dobrovoljan dogovor. Prema ovom tekstu, David šalje „glasnike“ (množina), ali subjekt glagola *lāqah* („uzeti“) je muškog roda jednine („leže on s njom“). Premda su mnogi suvremeni prijevodi dvosmisleni u ovom dijelu ostavljajući dojam da su glasnici bili ti koji su „doveli“ Bat-Šebu u palaču, hebrejski jezik nedvojbeno upućuje da je „on“, David osobno (pomoću glasnika) „uzeo“ Bat-Šebu.²¹ Koristeći glagol *lāqah* [„uzeo“] pripovjedač jasno po-

---

16 Dennis, *Sarah Laughed*, str. 148.

17 Ibid., str. 149.

18 Hyun Chul Paul Kim i M. Fulgence Nyengele, „Murder S/He Wrote? A Culture and Psychological Reading of 2 Samuel 11–12,” u *Pregnant Passion: Gender, Sex, and Violence in the Bible*, Semeia Studies 44 (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2003), str. 114.

19 Ibid., str. 115. Vidi i Kenneth A. Stone, *Sex, Honor and Power in the Deuteronomistic History*, JSOTSup 234 (Sheffield: JSOT, 1996), str. 97: „Bat-Šebino ponašanje nije nezavisna inicijativa (za razliku od Davidove) već odgovor na kraljevsku zapovijed.“

20 Vidi P. J. J. S. Els, “לָקַח,” NIDOTTE 2:814, znači 1 (m), za primjer ove uobičajene semantičke nijanse kada se *lāqah* koristi za ljude.

21 Premda je istina da ponekad u gramatici hebrejskog jezika poraba hebrejskog predikata u jednini ne zahtijeva uvijek subjekt u jednini (GKC Par. 145), u ovom kontekstu pripovjedač jasno koristi niz glagola u muškom rodu jednine s Davidom kao subjektom za upiranje prsta optužbe prema kralju. Kao što Dennis

drazumijeva da je „prvenstveni naglasak na odgovornosti subjekta za taj čin“.²² Davidovo „uzimanje“ Bat-Šebe čini ga odgovornim za njen dolazak k njemu. Cijeli tijek narativa upućuje na Bat-Šebinu ranjivost jednom kada se našla u palači, ili čak i prije. Stoga Dennis pita: „Tko je tamo da je zaštititi od kraljevih namjera? Naš osjećaj je da nema nikoga.“²³ Irmtrud Fischer to detaljno razrađuje: „Ako je žena [Bat-Šeba] i povikala tražeći pomoć, nitko se ne bi usudio silom ući u kraljeve odaje da spasi ovu ženu od njezinog silovatelja.“²⁴

Izraz „leže sa“ (*šākab im*) uporabljen za spolni čin između Davida i Bat-Šebe ne ističe korištenje Davidove nadmoćne fizičke brutalnosti kao u slučaju pojmova korištenih za opis silovanja Dine (Post 24) i Tamare (2. Sam 13).²⁵ Međutim, kao što se vidi u zakonskoj građi u Petoknjžju (Pnz 22,25-27), pojam „leže sa“ koji se ovdje koristi doista podrazumijeva silovanje ako na to upućuje kontekst. U kontekstu (barem psihološke) prisile u ovom ulomku najbolji suvremeni opis Davidovog postupka je „silovanje iz položaja moći“ kojim osoba na položaju zlorabi tu „vlast“ za spolno zlostavljanje podređene i ranjive osobe bez obzira na „suglasnost“ žrtve. David, kralj, kojeg je Bog postavio da brani bespomoćne i ranjive, postaje zlostavljač ranjivih. Kao što se danas snošaj između odrasle i maloljetne osobe, čak i „suglasne“ maloljetne osobe, naziva „kaznenim djelom silovanja“ tako se snošaj između Davida i njegove podanice Bat-Šebe u biblijskom zakonu (čak ako je Bat-Šeba, pod psihološkim pritiskom osobe s ovlastima nad njom, pristala na snošaj) razumije, a tako je prikazano i u ovom narativu“ kao slučaj silovanja, ili ono što danas nazivamo „silovanja iz položaja moći“ te se odgovornim smatra počinitelja, a ne žrtvu.²⁶

9. Bat-Šebin odgovor na silovanje iz položaja moći (r. 4). Pripovjedač naglašava da se Bat-

kaže: „David je subjekt dvaju glagola u središtu svega, glagola koji su važniji od bilo kojih drugih. On 'je uzima'; on 'leže s njom'. On je uzima. On liježe s njom. Tako to opisuje pripovjedač. On nam time kaže sve što trebamo znati“ (*Sarah Laughed*, str. 145; njegov naglasak).

22 Douglas W. Stolt, „לָקַח *lāqah*,“ *TDOT* 8:17.

23 Dennis, *Sarah Laughed*, 5.

24 Irmtraud Fischer, *Women Who Wrestled with God: Biblical Stories of Israel's Beginnings*, prevela Linda M. Maloney (Collegeville: Liturgical, 2005), str. 93.

25 Pripovjedač u Post. 34, 2 i 2. Sam. 13, 14 koristi glagol i direktni objekt (*ōtāh*) „on ju leže“ umjesto uobičajenog indirektnog objekta (prijedložnog izraza *immāh*) „on leže s njom“ kako bi ukazao na brutalnost silovanja. Ovdje u 2. Sam 11,4 nalazimo uobičajeni direktni objekt s prijedložnim izrazom *immāh*.

26 Za korisnu raspravu o spolnoj zlorabi moći u slučaju Davida s Bat-Šebom i suvremenih sličnih slučajeva vidi Larry W. Spielman, „David's Abuse of Power“, *WW* 19 (1999): 251–259. Usp. Peter Rutter, *Sex in the Forbidden Zone: When Men in Power—Therapists, Doctors, Clergy, Teachers, and Others—Betray Women's Trust* (Los Angeles: Jeremy P. Tarcher, 1989), str. 21 (zagrade 25): „bilo kakvo spolno ponašanje muškarca na vlasti unutar onoga što definiram kao zabranjena zona [= 'stanje odnosa u kojem je spolno postupanje zabranjeno jer je muškarac dužan očuvati povjerenje...žene'] samo je po sebi izrabljivačko u odnosu na ženino povjerenje. Budući da je on čuvar tog povjerenja, odgovornost je na muškarcu bez obzira na razinu provokacije ili očitog ženinog pristanka.“ Vidi također Pnz 22,25-26 za situaciju usporedivu s onom Davida i Bat-Šebe: „Ako čovjek u polju naiđe na zaručenu djevojku i silom legne s njom [glagol *šākab* i prijedložni izraz indirektnog objekta *immāh* kao i u 2. Sam 11,4], onda neka se pogubi samo taj što je s njom legao; a djevojci nemoj ništa: nema na njoj krivnje koja zaslužuje smrt.“ Pnz 22,25-27 govori o tome da nije bilo nikoga da spasi ženu koja je (vjerojatno) vikala u polju. Narativ o Davidu i Bat-Šebi prikazuje sličnu situaciju u kojoj je „sav Izrael“ otišao u rat a Bat-Šeba, sama bez svog supruga, zatečena prisilom psihološke moći kralja i bez „ikoga da je spasi“.

Šeba nakon snošaja na vlastitu inicijativu vratila u svoju kuću i nije pokušala ostati u palači (r. 4b). Ona se željela vratiti svom položaju Urijine žene. Njezin odgovor Davidu nakon što je saznala za trudnoću zrcali ono što je David učinio njoj: kao što je on poslao glasnike da je dovedu, sada je ona poslala poruku njemu da je trudna. Dennis pokazuje kako pripovjedač ovim daje Bat-Šebi nešto vlastitog dostojanstva:

Ona čini ono što je David učinio. Ona mu šalje poruku. Ona mu odgovara na njegovo pokazivanje moći pokazivanjem svoje. On je potvrdio svoju moć nad njom silujući je. Ona potvrđuje svoju moć nad njim upućujući mu riječi: „Trudna sam!“... Za Davida su one (dvije riječi na hebrejskom) razorne. On nikada više neće biti isti. Oko njih se okreće radnja cijele njegove priče, od 1. Samuelove 16 do 1. Kraljevima 2. One nisu pobjednički povik žene koja zna da nosi vjerojatnog prijestolonasljednika. One su običan govor silovane i odbačene žene koja želi najhrabrije što može razjasniti svom silovatelju posljedice njegovog čina.²⁷

Bat-Šebin odgovor Davidu: „Trudna sam“, daleko od toga da je upliće kao suzavjericu, otkriva je kao žrtvu koja nastoji svog silovatelja držati odgovornim za njegovo silovanje.

10. Davidovo daljnje korištenje kraljevske moći za privođenje Urije (r. 6). Šesti redak sadrži samo jedan glagol, „poslati“ (*šālah*), i ovaj se glagol koristi triput u ovom retku u opisu Davidove porabe kraljevske moći za privođenje Urije: „Tada David posla (*šālah*) poruku Joabu: „Pošalji (*šālah*) k meni Uriju Hetita!“ I Joab posla (*šālah*) Uriju k Davidu. Ne može se previdjeti usporedba u istom ulomku ovog narativa između Davidovog postupanja prema Bat-Šebi i njegovog postupanja prema njezinom suprugu. Kao što je poslao po Urijinu ženu, tako je poslao i po njega. Kao što je Urija bespomoćan i mora učiniti ono što kralj naređuje tako je i Bat-Šeba bila sputana istom silom kraljeve naredbe. Davidovo silovanje iz položaja moći upareno je s njegovim ubojstvom iz moći koje je izvršio nad Urijom.

11. Bat-Šebin odgovor na vijest o Urijinoj smrti (rr. 26-27). Snažan emocionalni izričaj korišten za opis Bat-Šebinog oplakivanja Urije kada je čula za njegovo ubojstvo jamči nam da ona nije bila suzavjericica s Davidom: ona se ne upušta u uobičajeno „oplakivanje“ (*ēbal*, r. 27), već je „žalila za svojim mužem“ (*sābad*, r. 26). Pripovjedač ovdje „koristi upečatljiv glagol za opis njezinog naricanja i jadikovanja, daleko opterećeniji emocijama od glagola koji koristi u slijedećem retku za obred oplakivanja“.²⁸

12. Spominjanje Bat-Šebe i Urije u vrijeme Urijine smrti (r. 26). Činjenica da je pripovjedač ovdje još uvijek koristi naziv „Urijina žena“ podrazumijeva njenu trajnu vjernost mužu kao i spominjanje Urije kao „njezinog muža“. Koristeći izraz *ba'al* [„gospodar“] za opis njezinog muža, pripovjedač poručuje da „ako je Urija njezin ‘gospodar’, onda David nije“.²⁹ Nadalje, važno je zamijetiti da pripovjedač oprezno izbjegava koristiti Bat-Šebino ime tijekom cijele epizode Davidovog grijeha prikazujući njezin lik neosobnijim i time možda dodatno prenosi pripovjedačevu namjeru sugerirajući da Bat-Šeba nije bila osobno odgovorna.

13. Slikovit prikaz Davidove surovosti prema Bat-Šebi (r. 27). Po svršetku obrednog opla-

---

27 Dennis, *Sarah Laughed*, str. 149.

28 Ibid., 151–152. Usp. BDB, str. 704.

29 Dennis, *Sarah Laughed*, str. 152.

kivanja, David je, prema 27. retku, ponovno poslao po Bat-Šebu i „požeo“ je: hebrejska riječ *ḫāsap* (obično korištena za žetvu usjeva ili sabiranje vojske)³⁰ dodatno podrazumijeva Davidovu sposobnost za hladnu i sračunatu surovost koju je primijenio u svom silovanju iz položaja moći Bat-Šebe i njezinom kasnijem dovođenju („žetvi“) u palaču.

14. Pripovjedačevo izričito optuživanje Davida, a ne Bat-Šebe (r. 27). U ovom istom retku ključna je izjava o krivnji: „Ali djelo koje učini David [zamijetite – ne što su David i Bat-Šeba učinili] bijaše zlo u očima Jahvinim“. Kao što Dennis oštroumno primjećuje: „Bog ovdje osuđuje Davida, ali ne i Bat-Šebu. Najprirodniji način za tumačenje ovoga je pretpostaviti da je Bat-Šeba doista sve vrijeme bila nevinna Davidova žrtva, a ne njegova suzavjerenica.“³¹ Oni koji iznose argument da je „ona mogla/trebala reći ne!“ jednostavno ne čuju najvažniju teološku poruku ovog narativa!

15. Natanova parabola i tumačenje koje osuđuju Davida, ali ne i Bat-Šebu (2. Sam 12,1-6). Parabola koju je Natan ispričao Davidu u slijedećem poglavlju potvrđuje zaključak da je David taj koji je optužen za zlostavljanje i Bat-Šebe i Urije. Natan izjednačuje „ovčicu“ s Bat-Šebom³² koja je (kao janje) „spavala...u njegovom krilu“. Dennis ispravno izvlači pouku: „Sada više nema sumnje. Ovčica u Natanovoj paraboli je nevinna žrtva. Ništa ne može biti jasnije. A to znači da je i Bat-Šeba u 11. poglavlju također bila nevinna žrtva. Osim ako su i Natan i Bog posve krivo procijenili ove događaje!“³³ Bog i Natan nisu pogrešno procijenili!

Nadalje, Natan najavljuje smrt djeteta začetog Davidovim snošajem s Bat-Šebom kao božanski sud nad Davidovim grijehom, a ne nad grijehom i Davida i Bat-Šebe (2. Sam 12,13-14). Natan je lako mogao upotrijebiti zamjenice u množini „Jahve vam (množina) oprašta vaš grijeh“, uplićući i Davida i Bat-Šebu jer se zamjenice u množini javljaju u drugim biblijskim ulomcima kada se zajedno optužuje par (na primjer, Pnz 22,22.24), ali Natan u cijelom ovom ulomku dosljedno koristi zamjenicu u jednini ukazujući samo na Davidov grijeh.

16. Odavanje počasti Bat-Šebi kao pramajci Davidove loze (2. Sam 12,24-25). Nakon Davidovog pokajanja i oprosta njegovog grijeha, David i Bat-Šeba su dobili drugog sina, Salomona, a pripovjedač iznosi upečatljivu tvrdnju: „Jahve ga zamilova“ (r. 24). Bat-Šebin, a ne sin drugih Davidovih žena, onaj je koji će postati božanski određen Davidov nasljednik i dio nastavka Davidove kraljevske loze (1. Kr. 1). Dok je Davidovo sudjelovanje u snošaju izazvalo Jahvin oštar ukor, Bat-Šeba je blagoslovljena rađanjem sljedećeg izraelskog kralja.

17. Bat-Šebina vjernost u vrijeme pobune protiv Davida (1. Kraljevima 1). Daleko od toga da je Bat-Šeba u narativima u knjigama Samuelovim i o Kraljevima bila prikazana kao pod-mukla osoba, zbog čega bi se nju, po karakteru, trebalo smatrati suzavjerenicom u ovom narativu, kao što su neki nagađali, pripovjedač u knjigama Samuelovim i o Kraljevima prikazu-

---

30 BDB, 62; HALOT, 74.

31 Dennis, *Sarah Laughed*, str. 152–153.

32 Dennis (ibid., str. 154) upućuje na brojne narativne detalje koji potvrđuju ovo izjednačavanje. Na primjer, frazem „spavala u njegovom krilu“ koji se odnosi na ovčicu također ima i spolne konotacije o Bat-Šebi koja leži u krilu svog muža Urije (usp. 2. Sam. 12, 8; 1. Kr. 1, 2; Mih. 7, 5). I opet, spominjanje ovčice koja je kao *bat* („kći“) vjerojatno je igra riječi s početnim slovima Bat-Šebing imena.

33 Ibid., str. 155.

je Bat-Šebu kao dosljedno vjernu Davidu i potrebama kraljevstva čak i kad su bliski suradnici izdali kralja. Tijekom pokušaja Adonije, Salomonovog starijeg brata, da preotme kraljevstvo, Bat-Šeba predstavlja nekolicinu pojedinaca na kraljevskom dvoru vjernih Davidu. Bat-Šeba, svećenik Sadok, prorok Natan i nekolicina drugih ostali su vjerni čak i kad su general Joab i svećenik Ebjatar pristali uz Adoniju, a Bat-Šeba, ohrabrena od Natana, odigrala ključnu ulogu u poticanju Davida da postavi Salomona suvladarom prije nego što bude prekasno (1. Kr 1,11-31). U kasnijem Adonijinom pokušaju preotimanja Salomonovog prijestolja, Bat-Šeba otkriva svoj duh povjerenja i oprosta i čak je bila voljna i zatražiti milost od svog sina Salomona u korist Adonije, očito nesvjesna da je ova milost (dopuštenje Adoniji da oženi Abišagu) bio Adonijin pokušaj preuzimanja Salomonovog prijestolja (1. Kr 2,13-22). U zaključku ove narativne epizode, razvidno je da kralj Salomon nije odgovornom smatrao Bat-Šebu, nego svog podmuklog polubrata koji je iskoristio Bat-Šebinu nevinu voljnost da usluži čak i onoga koji je ranije nastojao preoteti prijestolje njezinom sinu (1. Kr 2,23-25). U svjetlu nepromijenjene, pozitivne karakterizacije Bat-Šebe u drugim narativima u Samuelovim knjigama i o Kraljevima, bilo kakva sugestija o njenom sudjelovanju u 2. Samuelovoj 11 bila bi nedosljedna širem kanonskom kontekstu ovog narativa.

18. Bat-Šeba kao pramajka Mesije (Mt 1,6). Kršćani mogu dodati još jedan dokaz u vezi s dosljedno pozitivnom karakterizacijom Bat-Šebe u biblijskom kanonu. Evanđelist Matej je izabrao Bat-Šebu kao jednu od pet žena koje je uvrstio u rodoslovlje Isusa Mesije.³⁴ Njezino mjesto je među časnim ženama u lozi Mesije!

U svjetlu gore navedenih dokaza, zaključujem da Bat-Šeba nije bila podmukao lik niti sudionica u događajima opisanim u 2. Samuelovoj 11-12, već nevinna žrtva silovanja iz položaja moći koje je počinio kralj David. Pripovjedač, pomoću brojnih narativnih tehnika u ovom književnom remek-djelu, snažno prenosi, možda snažnije nego izričite zakonske zabrane u Petoknjižju, božansku optužnicu protiv silovanja, a posebno silovanja iz položaja moći.

Narativi o Davidu i Bat-Šebi u adventističkoj tradiciji

Adventistički komentatori, kao i mnogi kršćani u povijesti tumačenja, nisu bili imuni na barem djelomično pripisivanje krivnje Bat-Šebi u narativu 2. Samuelove 11-12. Na primjer, *Biblijski komentar adventista sedmog dana* tvrdi: „Nema naznaka da su Davidovi glasnici silom odveli Bat-Šebu. Bat-Šeba je bila lijepa i nije bila bez iskušenja. Možda joj je laskala kraljeva predigra i prepustila se Davidu bez otpora.“³⁵

Međutim, postoji i iznimka u adventističkom interpretacijskom pristupu kojim se upliće Bat-Šebu. Ellen White, adventistički tumač iz devetnaestog stoljeća, stoji u svom naraštaju

---

34 Zanimljivo je da su sve ove žene na neki način bile pogrešno shvaćene, ocrnjene, zlostavljane ili oklevetane: Juda je učinio nepravdu Tamari; Rahaba je bila prezrena prostitutka; Rutu Moapkinju se smatralo strankinjom; Bat-Šebu se često optuživalo za zavođenje Davida a Mariju se sumnjičilo za bračnu nevjeru Josipu. Istina je da je bilo nužno i Davida uvrstiti u ovo rodoslovlje jer je Mesija bio „sin Davidov“, ali referencija na Bat-Šebu nije bila bitna za tijek rodoslovlja i zato njezino uvrštenje specifično afirmira nju i ukazuje joj čast zajedno s druge četiri žene.

35 *The Seventh-day Adventist Commentary*, ur. F. D. Nichol (Washington: Review and Herald, 1954), 2:647.

nasuprot prevladavajućem smjeru većinom muških tumačenja narativa o Bat-Šebi i Davidu te nedvosmisleno upire prst krivnje samo u Davida, a ne Bat-Šebu, kao onoga koji je učinio veliku nepravdu i zgriješio protiv Bat-Šebe kao i protiv njenog muža Urije. U svojim različitim spominjanjima ovog starozavjetnog događaja, White dosljedno prikazuje žalosni Davidov grijeh kao grijeh protiv Bat-Šebe, a ne s njom. Prema White, David je nanio zlo Bat-Šebi, kojoj nije upućena nijedna riječ osude i prikazana je kao žrtva Davidove velike nepravde protiv nje. Nadalje, White opisuje Bat-Šebu u njezinom kasnijem životu kao Davidovu ženu i Salomonovu majku — ne kao podmuklu osobu, nego kao pripadnicu vjernog Ostatka u Davidovom kraljevstvu. Navest ću samo uzorak Whiteinih komentara ovog narativa i njezinu karakterizaciju Bat-Šebe:

David je morao iskusiti gorke plodove nepravde. Njegovi sinovi ponovili su grijehe za koje je on bio kriv. Amon je učinio veliki zločin. Abšalom se osvetio tako što ga je zaklao. Tako je Davidu njegov grijeh neprestano bio na umu i morao je osjetiti punu težinu *nepravde učinjene Uriji i Bat-Šebi*.³⁶

Vremenom je Davidov *grijež protiv Bat-Šebe* postao poznat i pojavila se sumnja da je on isplanirao Urijinu smrt.³⁷

David je *užasno zgriješio i protiv Urije i protiv Bat-Šebe* i to je duboko osjećao. Ali je njegov grijeh protiv Boga bio neizmjereno veći.³⁸

Prebjeg Ahitofela, najsposobnijeg i najlukavijeg političkog vođe, bio je izazvan osvetom za obiteljsku sramotu zbog *zla učinjenog Bat-Šebi*, njegovoj unuci.³⁹

Pobuna je bila zrela. Zavjerenici su bili okupljeni neposredno izvan grada na veliku proslavu proglašenja Adonije kraljem kad je djelovanje *nekolicine vjernih osoba* osujetilo njihove planove među kojima je glavni bio svećenik Zadok, prorok Natan i *Bat-Šeba, Salomonova majka*.⁴⁰

Ellen White, u skladu s prikazom proizašlim iz našeg temeljitog čitanja Pisma, jasno upućuje na krivnju Davida u njegovom teškom grijehu protiv nevine žrtve Bat-Šebe.

Zaključak

Biblija, doduše, spominje žene koje su zavele muškarce i primile božansku osudu (na primjer, „nemoralne žene“ u Izrekama 1-9), žene koje su zajedno s muškarcima sudjelovale u spolnom nemoralu i Bog ih zajedno optužuje (na primjer, Pnz 22,22.24). Ali izviješće o Bat-Šebi nije takav slučaj. Ovaj narativ o Bat-Šebi i kralju Davidu predstavlja osudu usmjerenu

---

36 Ellen White, *Spiritual Gifts*, sv. 4a (reprint, Washington, D.C.: Review and Herald, 1945), str. 89; idem, *Spirit of Prophecy*, sv. 1, 1870 (Washington: Review and Herald, 1969), str. 381 (kurziv dodan).

37 Ellen White, *Patriarchs and Prophets*, 1890 (Washington: Review and Herald, 1958), str. 720 (kurziv dodan).

38 Ibid., str. 722 (kurziv dodan).

39 Ibid., str. 735 (kurziv dodan).

40 Ibid., 749 (kurziv dodan).

isključivo protiv muškarca, a ne žene, protiv Davida i svih muškaraca na vlasti (bilo da je vlast građanska, crkvena ili akademska) koji se koriste svojom „moći“ i spolno zlostavljaju žene. U ovom narativu najoštrije se osuđuje silovanje s pozicije moći.

Abstract

This article analyzes the biblical narrative of David and Bathsheba (2 Samuel 11–12) through the lens of narrative theology, with particular emphasis on themes of power, responsibility and victimhood. In contrast to common (mostly male-authored) interpretations that suggest Bathsheba's complicity or sexual provocation, the author presents eighteen lines of evidence—including historical context, topography of Jerusalem, textual structure, linguistic nuances, theological emphases, and intertextual connections with other Old Testament narratives and laws—to demonstrate that the biblical narrator portrays Bathsheba as an innocent victim of power rape committed by King David. By placing full responsibility for the sexual transgression on David, 2 Samuel 11–12 emerges as one of the strongest biblical indictments against the abuse of power for the purpose of sexually exploiting the subordinate and vulnerable.

Keywords: Bathsheba, David, power rape, narrative, Uriah, murder

Izvornik: Richard M. Davidson. 2006. „Did King David Rape Bathsheba? A Case Study in Narrative Theology“, *Andrews University Seminary Studies* 17/2 (Autumn 2006): 81–95.

Prijevod: Darko Pirija